

22η Διδακτική Ενότητα Η επιμέλεια του εαυτού

Κείμενο αναφοράς 1: Μάρκος Αυρήλιος, Τὰ εἰς ἑαυτόν, 4.3

Ετυμολογικά και ομόρριζα στη νέα ελληνική

- **ἀναχωρήσεις, ἀναχωρεῖν, ἀναχωρεῖ, ἀναχώρησιν < ἀνὰ + χωρέω-ῶ:** αναχωρητικός, αναχωρητισμός, αναχωρητήριο, χώρος, χώρα, χωρικός, χωρητικότητα, εγγώριος, ενδοχώρα, ευρύχωρος, χωροταξία.
- **ζητοῦσιν < ζητέω-ῶ:** αζήτητος, αναζήτηση, ζήτημα, ζήτηση, ζητητής, συζήτηση, συζητήσιμος, συζητητής, εξεζητημένος, καταζητούμενος, περιζήτητος.
- **εἴωθας < ἔθος:** εθμικός, έθιμο, εθισμένος, εθισμός, έθος, ηθικός, ήθος.
- **ποθεῖν < ποθέω-ῶ:** ποθητός, πολυπόθητος, περιπόθητος, ποθερός.
- **ιδιωτικώτατον < ἴδιος:** ίδιος, ιδιότητα, ιδιαίτερος, ιδιαιτερότητα, ιδιωτικός, ιδιωτικότητα, ιδιώτης, ιδίωμα, ιδιοτελής, ιδιοκτήτης, ιδιότυπος.
- **ἐστίν, ἐξόν, ἔστω < εἰμί (ρ. ἐσ-, μι- κατάληξη με αφομοίωση > ἐμ-μί με απλοποίηση και αντέκταση > εἰμί):** ανούσιος, απόν, απουσία, εξουσία, εξουσιαστικός, επουσιώδης, εσθλός, ετυμολογία, ετυμολογικός, έτυμον, ομοούσιος, ον, οντολογία, οντολογικός, όντως, ουσία, ουσιαστικός, οусиώδης, (το) παρόν, παρουσία, παρουσιαστικό, περιουσία, περιουσιακός, περιούσιος, τώνοντι.
- **ῥας < ῥα:** ωράριο, ωραίος, δίωρο, τριώρο, ωραίος, ώριμος, ανώριμος, ωριμότητα, ανωριμότητα, ωρίμανση, ωροσκόπιο, πρόωρος.
- **ἐθελήσης < ἐθέλω:** άθελα, εθελοντής, εθελοντικός, εθελούσιος, θέλημα, θεληματικός, θέληση, καλοθελητής.
- **ἡσυχιώτερον < ἡσυχίως < ἡσυχος:** ησυχία, ησυχασμός ησυχαστής, ησυχαστήριο, ησυχαστικός, ανήσυχος, ανησυχία, ανησυχιατικός.
- **ἀπραγμονέστερον < ἀπραγμόνως < ἀπράγμων < ἀ- (στερ.) + πρᾶγμα:** πράγμα, πράξη, άπρακτος, πρακτικός, πρακτέος, πράκτορας, πραξικόπημα, σύμπραξη, άπραγος, άπρακτος, έμπρακτος, εισπρακτικός, πολυπράγμων, πραγματικός, πραγματοποίηση.
- **ψυχήν < ψύχω (= πνέω, φυσώ):** ψυχικός, ψυχισμός, ψύχωση, ψυχαγωγία, ψυχίατρος, ψυχασθενής, ψυχραιμία, ευψυχία, αναψυχή, αναψυκτήριο, ψύχος, ψυχρός, ψύχρα, ψυχρότητα.
- **ἔχει, συνεχῶς < ἔχω (θ. σεχ-, έχ-, σχ-, σχε-, σχη-):** ανάδοχος, ανακωχή, αποχή, άσχετος, διαδοχικός, δικαιούχος, διπλωματούχος, ένοχος, έξη, έξης, εξοχή, εποχή, εσοχή, ευεξία, εχεμύθεια, ηνίοχος, κατεχόμενα, κατοχή, κατοχικός, καχεκτικός, καχεξία, κληρουχία, μειονεξία, μέτοχος, οχυρός, παροχή, πάροχος, περιέκτης, περιεκτικός, περιοχή, πλεονεξία, προνομιούχος, ραβδούχος, σκηπτούχος, συνοχή, συνταξιούχος, σχεδόν, σχέση, σχετικός, σχήμα, σχολείο, υπεροχή.

• **ἐγκύψας < ἐγκύπτω < ἐν + κύπτω < κυφός (= κυρτωμένος, καμπούρης):** κύφωση, επίκυψη, κυψέλη, σκύψιμο, σκυφτός.

• **πάση, πᾶσαν < πᾶς:** πάντα, παντού, παντοτινός, πασιφανής, πασίγνωστος, πάνοπλος, παντογνώστης, παντοκράτορας.

• **εὐμάρεια, εὐμάρειαν < επίθ. εὐμαρής < εὖ + μάρη (= χέρι).**

• **γίνεται < γί(γ)νομαι (< γι-, ενεστωτικός αναδιπλασιασμός + θ. γεν-, με συγκοπή γν- + -ομαι. θ. γεν-, γον-, γεν + πρόσφυμα -ε- > γενη-):** γέννηση, γενεά, γενιά, γενέτειρα, γενετήσιος, γενέθλιος, γηγενής, εγγενής, συγγενής, γενικός, γόνος, γονέας, γονικός, γονίδιο, γόνιμος, γονιμότητα, υπογονιμότητα, νεογνό, γνήσιος.

• **λέγω < λεγ-, και Φερ - πχ: Φερ - και με μετάθεση Φρε- > Φε - Φρε - κα > Φε-Φρη-κα > εἶρηκα. π.χ: Φρε-θήσομαι με τροπή του -F- σε δασεία και έκταση του -ε- σε -η- > ῥηθήσομαι π.χ: ἔ - Φρέ -θην με αφομοίωση του -F- σε ρ > ἐρρέθην και με έκταση του -ε- σε -η- ἐρρήθην:** λεκτικός, λέξη, λεξικό, λέσχη, λήμμα, λογάς, λογικός, λόγος, λογύδριο, ορθοεπής, ρήμα, ρήση, ρήτορας, ρητός, ρήτρα, φιλόλογος, γεωλόγος, έπος, επικός, επύλλιο, καλλιέπεια, αμετροεπής, αμετροέπεια.

• **εὐκοσμίαν < εὖ + κόσμος:** απόκοσμος, διακόσμηση, διάκοσμος, κόσμημα, κοσμηματοπώλης, κοσμητής, κοσμητικός, κοσμητολογία, κοσμήτορας, κοσμητός, κοσμήτωρ, κοσμικός, κοσμικότητα, κόσμιος, κοσμιότητα, κοσμίως, κοσμογονία, κοσμογυρισμένος, κοσμοκαλόγερος, κοσμοκράτορας, κοσμολογικός, κοσμοναύτης, κοσμοπλημύρα, κοσμοπολίτης, κοσμοπολίτικος, κοσμοσυρροή, κοσμώ, μικρόκοσμος, υπόκοσμος.

• **δίδου < δίδωμι (ενεστωτικός αναδιπλασιασμός δι- + δω- + μι. θ. δω-, δο-):** αμοδότης, αναμεταδότης, ανένδοτος, απόδοση, αποδοτικός, δόσιμο, δότης, δώρο, δωσιδικία, εκδοτικός, επίδομα, επιδοτικός, καταδότης, μειοδότης, μεταδοτικός, ξέδομα, παραδοτέος, πληροφοριοδότης, τροφοδότης.

• **ἄνανέου < ἀνὰ + νεώω-ῶ (νέος):** νεαρός, νεότητα, νιότη, νεογνό, νεολαία, νεογέννητος, νεόδητος, νεωτερικός, νεωτερικότητα, νεωτερισμός.

• **ἀπαντήσαντα < ἀπαντάω-ῶ < ἀπὸ + ἀντάω-ῶ < επίρρ, ἄντα (= απέναντι):** απάντηση, αναπάντητος, απάντημα, συνάντηση, συναπάντημα, κατάντια.

• **ἄρκεσει < ἄρκεω-ῶ:** αρκετός, επαρκής, επάρκεια, αυτάρκης, αυτάρκεια, ανεπαρκής, ανεπάρκεια, διαρκής, διάρκεια, αρκούντως.

• **λύπην < λύπη:** αλύπητα, άλυπος, αξιολύπητος, λυπηρός, λύπηση, λυπητερός, λυπομανής, λυπομανία, περιλύπος, συλλυπητήριοις.

• **ἀποπέμψαι < ἀποπέμπω < ἀπὸ + πέμπω:** πομπή, πομπός, πομπώδης, αναπομπή, αποπομπή, διαπομπή, εκπομπή, παραπομπή, παραπεμπτικό, προπομπός, αποδιοπομπαίος (τράγος), διαπόμπευση, νηοπομπή, ουρανόπεμπτος, θεόπεμπτος, ψυχοπομπός, νεκροπομπός.

• **δυσχεραίνοντα < δυσχεραίνω < δυσχερής < δυσ- + χείρ:** δυσχέρεια, δυσχεραντικός.

• ἐπανάρχη < ἐπὶ + ἀνά + εἶμι/ἔρχομαι: ερχομός, ἔλευση, προσέλευση, διέλευση, ελευθερία, ανεξιτήλος, ισθμός, εισιτήριο, εξιτήριο, προσηλυτισμός, προσιτός, ιταμός, αμαξιτός.